

Tallinn, Kirjanike Liidu musta laega saalis
22.03.2019

Teema: “Kultuur Eestis aastal 2030 – kust tulevad uued piltide, sõnade, kujundite, ruumide ja helide loojad?”

Teemajuhid: Maarin Ektermann, Ott Karulin

Seekord oli teemaks on loojate järelkasv – kuidas soodustada nii professionaalsete kui mitte-professionaalsete kultuuritegijate esilekerkimist. Tähelepanu all ei olnud mitte ainult loojad kui üksikud geeniused, vaid ka kõik kultuurikorraldajad, -uurijad, tehnikud jpt, kes annavad samamoodi oma panuse kultuuri loomisesse. Samuti mitte ainult järelkasv laste ja noorte võtmes, vaid ka elukestev õpe – ümberõppimine, paralleelselt eri valdkondades või valdkondade üleselt tegutsemine. Laiemad jõujooned, mis arutamist raamistasid, on toimuvad muutused rahvastikus ja ühiskondlike lõhede vähendamise vajadus. Koos otsiti vastust küsimustele, milline peaks olema kultuurielu aastal 2030, nii, et loojate järelkasvu osas võiks süda rahul olla ning milliseid tegevusi tuleks selleks alates aastast 2020 ette võtta. Valdav osa aruteludest toimus laudkondades, kus erinevate valdkondade esindajad mõtlesid koos, erinevaid kogemusi ja arenguvisionid pöimides.

Arenguvajaduste analüüs ja omapoolsete lisamine

Samaaegselt “Kultuur 2030” ettevalmistamisega kirjutatakse ka üleriigilist pikaajalist strateegiat “Eesti 2035”. Praeguseks on sõnastatud üheksa arenguvajadust, millega saab tutvuda siin: <https://www.riigikantselei.ee/et/valitsuse-toetamine/strateegia-eesti-2035/materjalid>

Arutelupäevaks sõnastasid teemajuhid nende põhjal kaks arenguvajadust just kultuuri vaatest:

Edukas kohanemine muutustega rahvastikus

1. Eakate inimeste osakaal tõuseb ja 2035. aastal on iga neljas inimene Eestis vanem kui 65 eluaastat. See nõuab muu hulgas paremate võimaluste loomist eakatele kultuurielus osalemiseks loojana, aga ka tervishoiu- ja sotsiaalteenuste sidumist kultuuriteenustega ning elukestva õppe olulisuse tõusu.
2. Linnastumise jätkumisel muutub aina olulisemaks tagada regionaalne ligipääsetavus ja kättesaadavus kultuurile. Kultuurielus osalemise võimalused on praegugi seda kasinamad, mida kaugemal elatakse tõmbekeskustest. Selle muutmiseks on oluline nii läbimõeldud (huvi)haridussüsteem, kogukondlik tugisüsteem kui ka taristu nutikas planeerimine.

3. Eesti ühiskond muutub järjest mitmekultuurilisemaks (nt rahvusvahelised õppijad, välistööjõud, ingliskeelse meedia levik). Samuti elab märkimisväärne osa eestlastest väljaspool Eestit. Loojana kultuurielus osalemise võimalused sõltuvad seega nii keeleoskusest, elukohast kui kultuurilisest identiteedist. Seejuures on oluline (digi)tehnoloogia võimaluste nutikas kasutamine.

Ühiskondlike lõhede vähendamine

1. Kultuuril on võimekus kujundada ühiskonna hoiakuid tingimusel, et kasvab kultuurielus osalemine (ning kultuuri kättesaadavus) ja avatus, sh erinevate kultuuride esindatus.
2. Üleilmne virtuaalmaailm soosib küll ühtlustumist ja piirideülest suhtlust, kuid suurendab digilõhet sotsiaal-majanduslike rühmade vahel. See toob kaasa hariduslikke, materiaalseid ning kultuurilisi erinevusi ühiskonnas.
3. Kultuurielus osalemise ja (professionaalse) kunstilise eneseteostuse võimalused sõltuvad sotsiaalmajanduslikest erisustest (nt elukoht, sissetulek, rahvus, erivajadused). Nende lõhede vähendamiseks peab senisest paremini integreerima sotsiaal-, haridus- ja kultuuriteenuseid.

Arenguvajaduste kontekstualiseerimiseks esitati faktilehel järgmised andmed:

- Kui keskmiselt külastab aasta jooksul mõnda kultuurinähtust 78% eestlastest, siis 65+ vanuserühmast vaid 53%.
- 27% inimestest pole viimase aasta jooksul tegelema ühegi kultuuriharrastusega. Kirde-Eestis on selliseid inimesi 44% ja 65+ vanusegrupis 50%.
- Mitmes maakonnas on kultuurielus osalemine Eesti keskmisest oluliselt väiksem (nt Valgamaa, Võrumaa, Ida-Virumaa, Järvamaa) ning viimastel aastatel (2015 vs. 2017) on muutus märkimisväärne (vähenemine Läänemaal 16,8%, Lääne-Virumaal 11,4%, Järvamaal 10,8%).
- Kunstierialade tudengite arv on vähenemas (2016. aastal oli 1031 õppijat, aasta hiljem 875).
- Kultuurielus osalemine on tugevalt seotud nii sallivusega ühiskonnas kui ka üldise usaldusega, sh isikliku turvatundega. Uuringu järgi on Eestis küll kõrge kultuurinähtuste külastuste arv, kuid keskmisest madalam kultuuriline avatus.
- Hinnanguliselt elab välismaal ligikaudu 150–200 tuhat eestlast. Täpse arvu määramist takistavad elukoha mitte-registreerimine, Eesti kodakondsusest loobumine, välismaal sündinud eestlased, pendelränne ja hargmasisus.

- Euroopa sotsiaaluuringu andmetel on 10,3% Eesti täiskasvanutest töötanud vähemalt kuus kuud välismaal ning vaid lirimaal on välismaal töötanud täiskasvanute osakaal kõrgem kui Eestis.
- Suhtelises vaesuses elab 22,6% Eesti elanikkonnast. Suhteline vaesus on aastaga vähenenud nii laste kui ka noorte hulgas, suurenenud vanemaealistel. 2017. aastal elas 65-aastastest ja vanematest suhtelises vaesuses 47,5% (2016. aastal 41,2%), alla 18-aastastest lastest elas suhtelises vaesuses 15,9%.
- Eestis loomemajanduse sektoris töötab 30,7 tuhat töötajat (4,8% Eesti töötavast rahvastikust), sektoris tegutses 9098 ettevõtet ja asutust (11,6% Eesti ettevõtete üldarvust).
- 2018. aastal ilmus 98 Eesti kirjandusteost 27 keeles.

Iga grupp valis välja ühe konkreetse arenguvajaduse alapunkti, millele keskenduda:

1. laudkond: regionaalne ligipääsetavus linnastumise jätkumisel

Jane Miller-Pärnamägi, Raul Järg, Triin Talk, Virgo Sillamaa, Marje Lohuaru

2. laudkond: teadvustatud ligipääsetavus, osalemine ja kaasatus

Ivi-Els Schneider, Ruth-Helene Melioranski, Taaniel Raudsepp, Vano Allsalu

3. laudkond: regionaalareng < – > linnastumine

Marit Illison, Katarina Budrik, Katre Riisalu, Sten Kauber, Katrin Koov

6. laudkond: ühiskonna hoiakud

Kaie Tanner, Kaire Rannik, Liina Jänes, Markus Toompere, Triinu Aron, Tõnn Lamp

7. laudkond: kunstilise eneseteostuse võimalused sõltuvalt sotsiaalsetest lõhedest

Jaak Prints, Monika Tomingas, Tuuliki Tõiste, Kaie Holm, Margit Säde, Veronika Valk-Siska

8. laudkond: kultuuri võimekus kujundada ühiskonna hoiakuid

Aet Ader, Andrus Kallastu, Kaarin Kivirähk, Kirsten Simmo, Natalie Mets

Aasta 2019 kirjeldamine

Tegeledes loojate järelkasvu temaatikaga lähtudes regionaalsetest arengutest, tõid laudkonnad käesoleva olukorra kaardistamisel esile näiteks eel-professionaalse õppe ebaühtlase olukorra nii erinevate valdkondade kui piirkondade mõttes. Tugevasti mõjutab teenuste kadumine väiksematest kohtadest, innovaatiline huviharidus on koondunud suurematesse keskustesse, kutseharidus ei ole kättesaadav mitmes keeles ning erinevate haridustasemetel vahel puudub vertikaalne sidusus.

Laudkonnad, kes kaardistasid kultuuri seisu ühiskondlike hoiakute mõjutajana, töid välja, et kultuurivaldkonna ja -erialade maine on madal - noored teavad, et palka ei saa ja pensionile ei jää; kultuurielu aastal 2019 on paljuski keelepõhine, mistõttu Eesti ja Vene kogukond ei loo ühtselt ega samu ruume; kultuuri nähtavus meedias ja avalikus ruumis on kesine - selle rolli nähakse pigem meelelahutuslikuna, mitte kriitilise ühiskonna peegeldajana. Digisisu tootmine kultuuris, mis aitaks kaasa kultuuri aktuaalsusele ja kohalolekule, on täna olnud tagasihoidlik ning platvormid pigem kesised.

Soovitud olukord aastal 2030 kirjeldamine

Kultuurivaldkonna maine on paranenud seoses vabakutselistele loovisikutele sotsiaalsete garantiide tagamisega, kultuurivaldkonda nähakse väärrika eneseteostusvõimalusena, kultuuritöötaja kui karjääriväljavaade. Asutused ja algatused, mis on end tõestanud, ei pea tegutsema nii suures mahus projektipõhiselt ja prekaarselt, erinevate kultuurivaldkondade toetamine on rohkem tasakaalus. Kultuuri on kohal avalikus ruumis, loovust soodustavad keskkonnad-ühisruumid toovad kokku erineva sotsiaalmajandusliku tausta, tervisliku seisundi ning kultuurikogemusega inimesi. Tugevad kultuurikogukonnad on avatud ega ole kaitseseisundis. Tippkultuur on oluline ning tunnustatud majandusvaldkond. Kultuuri toetamist soositakse läbi maksusoodustuste.

Regionaalselt on paranenud kultuuri kättesaadavus, lisaks mitte-professionaalsele kultuurile ka professionaalse kultuuri kohalolu. Kultuuriasutused on väiksemates kohtades kogukonna kaasajate ja eestvedajate rollis, olemasolev infrastruktuur ei seisa tühjalt.

Aastal 2030 on digilõhe kadunud nii põlvkondlikus kui regionaalses mõttes, võimalused erinevate digitaalsete platvormide kaudu kultuuri luua on nii eakatel, erineva sotsiaalmajandusliku tausta ning regionaalse asukohaga inimestel. Digitaliseerimine on kultuuri populariseerinud ning toob reaalse kultuuri juurde tulevasi loojaid (kogejatest rääkimata).

Innovatsiooni toetamise kõrval väärtustatakse ka seda, mis on "vana ja hea", mis siiani töötab, traditsioonide säilitamisega on leitud hea tasakaal. Oskustööd väärtustatakse, nišiloojad veavad eest oma piirkonna regionaalset eripära, nii suuremate kui väiksemate keskuste ümber on säilinud looduskeskkond ja eripära rõhutatav kohalik pärand, mis kokku moodustab üle Eesti kvaliteetse elukeskkonna.

Hariduses on suuremat rõhku pandud kaasaegsete hübriidsete kultuurivormide tutvustamisele ning erinevate kultuurivaldkondade integreerimisele kogu õppekava ulatuses, seda nii üldhariduses, huvihariduses kui ka laiemalt kõrghariduses.

Kuidas jõuda aastast 2019 soovitud olukorrani aastal 2030?

Tegevuste kirjeldamiseks vahetasid laudkonnad kõigepealt omavahel töölehed ning tegevused tuli mõelda naaberlaudkonna poolt soovitud olukorrale 2030. Seejärel arutati teise laudkonna poolt mõeldud tegevusi ning täiendati seda oma laudkonnas.

Lahendamist vajaksid järgmised teemad:

1. loovisikute sotsiaalsed garantiid;
2. regionaalset mõõdet arvestava kultuuritaristu arendamine;
3. kultuuriinstitutsioonide kestlik rahastamine ehk projektitoetuste osakaalu vähendamine;
4. kultuuritöötaja kui elukutse väärtustamine, kultuurivaldkonna prestiiži ja nähtavuse kasvatamine;
5. erinevate ministriumite põhjalikum koostöö;
6. riigi ja KOV tasandil ühtsemad eesmärgid, koostööd ja kokkulepped
7. vähemusrahvused ja vähemuskultuurid peaksid olema rohkem kaasatud üldisesse kultuuripilti

Arenguvõimalustena toodi välja:

1. digitaalse ökosüsteemi loomist (tehnoloogia abil on võimalik teha kultuur kättesaadavamaks, aga ka toetada karjäärimuutusi);
2. loovuse ja kriitilise mõtlemise horisontaalset õpet üldharidussüsteemis (sh huvihariduse suuremat integreeritust);
3. kultuurimetseenluse soodustamist (nt maksusüsteemi muutmise kaudu);
4. ettevõtete sotsiaalse vastutuse suurendamist;
5. kultuuriprofessionaalide suuremat kaasatust kohaliku omavalitsuse strateegiate loomisel;
6. kultuurivaldkonna oskus oma tegevusi paremini tutvustada, leida liitlaseid.

Mõned konkreetsete ettepanekud:

1. Üle-Eestilise interdistsiplinaarse residentuuride võrgustiku loomine ja käivitamine.
2. Kirjaniku- ja kunstnikupalga saajate hulga suurendamine (mitte ainult palk, vaid ka väärtustamine).
3. Kultuuriuudiste ja kultuuriteabe väärtustamine ringhäälingus (võrdselt spordiga) - 50% spordiuudistest kultuurile.
4. Loovkultuuri malev. Et spetsialistid jõuaks maakondadesse õpitube ja residentuure tegema.
5. Huvihariduse õpetajate nõustamine ja mentorlus (valdkondadeülene / kõigis valdkondades toimiv).
6. Kultuurivallas vabatahtliku töö soodustamine.
7. Läbimõeldult kujundatud avalik ruum, kultuuri ja kunsti kohalolu (alates viidastamisest); protsendikunst kohustuslikuks ka KOV-des.
8. Hariduses tihedam koostöö erinevate kultuuriasutustega.
9. Kultuuriga seotud õpilasfirmade toetamine.
10. Kultuuritegijate osalemine sotsiaalsfääris (tegutsemine koolides, vanadekodudes, turvakeskustes jne).
11. BA-tasemel kohustuslikud kõrvalerialad, nt reaalinete puhul kohustuslikud kultuurialade lisaained ja vastupidi.